

Ima izvesne ironije u tome – elektroenergetski sistem u Srbiji je poslednji veliki i živi privredni kompleks, jedino što ratovi i tranzicija nisu sasvim oborili na kolena, i upravo je on, kao glavni emiter ugljen-dioksida, viđen za odstrel

Prva opsežnija javna debata o energetici razvila se tek pre četiri decenije, sedamdesetih godina XX veka, u Americi. To se sasvim slučajno desilo u vreme kad nastaje i prvi masovni građanski pokret za zaštitu životne sredine. U to doba se javlja i prvi organizovani ekološki pokret koji 22. aprila 1970. izvodi na ulice Njujorka oko milion ljudi (od tog događaja naovamo, 22. aprila se širom sveta obeležava Dan planete Zemlje). Istovremeno, otvara se još jedna do tada nepoznata tema – pojavljuju se prvi članci u štampi, uporedo sa izveštajima Rimskog kluba, koji obelodanjuju kako jedan broj istraživača smatra da se atmosfera Zemlje zagreva. Međutim, tema u žiži tih godina je – energija.

Klimatske promene i energetska politika će se u narednim decenijama preplesti još mnogo puta, ma kako na početku energetika delovala kao mnogo provokativnija tema. Naime, ovo se događa u epohi kad se završavaju nuklearne drame XX veka, a svet počinju da potresaju prve naftne krize. Bareli, sirova nafta, OPEK i alternativna goriva postaju deo novog vokabulara, a Nikson uspeva da kroz američki Kongres progura neslavni zakon o maksimalnom ograničenju brzine na 55 milja na sat i zabrani prodaje benzina nedeljom. Amerika, ali i ostatak sveta do tada su bili navikli na nepresušne izvore energije, pre svega nafte i uglja. Prve nestašice energenata izazvale su zato paniku, ekonomske probleme i političku dramu, dok je zamisao da bi potrošnja energije mogla imati veze i sa globalnim zagrevanjem bila jednako uverljiva kao Lukasov scenario za Ratove zvezda, čijeg snimanja u to doba nije hteo da se poduhvati nijedan holivudski studio.

Danas, u vreme kad se širom Amerike svakog dana kreće oko 250 miliona putničkih vozila, a od jednog do drugog okeana energiju troši 132 miliona domaćinstava (uzgred, sa 300 miliona registrovanih pištolja), Sjedinjene Američke Države upućuju Ujedinjenim nacijama ponudu o značajnom smanjenju emisije ugljen-dioksida do 2025. godine, dok širom sveta niču inicijative da se nivo CO₂ u atmosferi što pre smanji. Nakon što je i u Americi počeo dramatično da se menja odnos prema klimatskim promenama, pitanje energetske politike za ceo svet otvara i nove izazove za male igrače.

No, lako je biti klimatski aktivista ili pak samo neko zaintrigiran fenomenom dok se on, njegovi uzroci, posledice i akcioni plan za rešenje događaju daleko – u Kini i Americi. Posmatrajmo domaću situaciju, srpsku privredu i energetiku, sa jedne strane, i sasvim opravdane globalne zahteve da se emisija CO₂ pod hitno smanji u svim zemljama, sa druge strane. Kad bi se te dve teme slile u jedno referendumsko pitanje, šta biste odgovorili? Da li biste se odrekli uglja i emisije CO₂, kao i drugi narodi? Naravno, da biste o tome razmišljali

nužno je da budete dovoljno informisani.

ZEMLJA LIGNITA: Energetski sektor u Srbiji je posebno ranjiv po ovom pitanju. Više od 90 odsto emisije CO₂ u Srbiji dolazi iz energetskog sektora i cena njegovog prestrukturiranja je pitanje koje će se pre ili kasnije otvoriti – kada kroz proces pristupanja EU na dnevni red dođu klimatske promene, elektroenergetski sektor će se naći u središtu zbivanja. Trenutni kapacitet srpske elektroprivrede iznosi oko 8400 MW instalisane snage, što je Srbija izgradila još početkom osamdesetih godina XX veka i što se pokazalo kao značajan resurs. Ima izvesne ironije u tome – elektroenergetski sistem u Srbiji je poslednji veliki i živi privredni kompleks, jedino što ratovi i tranzicija nisu oborili na kolena, a upravo je on, kao emiter CO₂, viđen za odstrel. Sve analize pokazuju da lignita nema beskonačno, ali da ga, ako nas u tome ne sprečavaju na primer poplave, bar još pedeset godina možemo trošiti neometano. Kolubarski lignit, na primer, u normalnim okolnostima kroz obrenovačka sela prenosi 13 železničkih garnitura sa po 27 vagona i osam vučnih lokomotiva. Ovaj silni ugalj u TENT elektranama greje kotlove i pomoću vodene pare pokreće turbine čak petnaest generatora koji se četiri decenije skoro bez prekida okreću brzinom od 3000 puta u minutu. Na ovaj način se za godinu dana, i to samo u ovom basenu, sagori oko 30 miliona tona lignita koji praktično drži privredu cele države u životu.

Nažalost, nije samo energetika, već je i ekonomija Srbije oslonjena na ugalj. Naime, moć koju ima ova mašinerija već godinama obezbeđuje nisku cenu struje, što privlači investitore i nudi kakvu-takvu konkurentnost brojnim proizvodima koji se prave u Srbiji. Srpski elektroenergetski sistem svakog dana proizvede 90 miliona kilovat-sati energije, a niska cena struje je jedna od retkih prednosti koje pojedini proizvođači imaju kad biraju hoće li nešto proizvoditi u Srbiji ili na nekom drugom mestu. Međutim, mnogo veći problem i od privlačenja stranih investitora jeste kako pronaći novac da se jedan na uglju sagrađen sistem potpuno promeni.

Uzimajući sve to u obzir – kako biste glasali na referendumu? Osnovno pitanje koje tome prethodi je, naravno, koliko će to koštati. Pre tri godine, 2011, Nacionalna strategija zaštite životne sredine, koju je usvojila tadašnja vlada, procenila je da će proces usaglašavanja sa evropskim zakonodavstvom u oblasti životne sredine koštati oko 10,6 milijardi evra.

Nažalost, ovakve procene su uglavnom spekulativne. Naime, trenutno ne postoji nijedan zvanični pouzdan dokument sa preciznim podatkom o nivou odricanja koji Srbiju čeka kako bi dostigla globalne, a posebno evropske klimatske zahteve.

Isti ovaj dokument, koji je u svakom smislu okasnelo usvojen i prepun nedoslednosti u prikupljenim podacima (na primer, ukupna emisija CO₂ se procenjuje za 1999. godinu kad je elektroenergetski sistem pod NATO bombama više podsećao na farmu sa obnovljivim

izvorima, nego sistem sa 8400 MW snage), daje procenu da se u srpskim elektranama emituje oko 875 kilograma CO₂ za jednu tonu uglja. Po toj računici, Srbija u atmosferu emituje više od 30 miliona tona CO₂. Smanjenje od 40 odsto u narednih 15 godina, što je novi evropski cilj, znači da bi Srbija morala da smanji proizvodnju struje iz termoelektrana za 40 odsto, a to samo po sebi košta više, a možda i svih deset milijardi evra.

GODINA PRELOMA: Istovremeno, tekuća 2015. godina bi mogla biti prelomna u borbi protiv klimatskih promena. Nakon Marša za klimu i jednodnevnog UN samita u Njujorku u septembru prošle godine, u oktobru je Međuvladin panel za klimatske promene (IPCC) održao samit u Kopenhagenu na kome su predstavljeni nalazi iz Petog izveštaja IPCC, o klimi se razgovaralo na samitu zemalja Azije i Pacifika, a potom na skupu G20 u Brizbejnu, u Australiji. Nakon toga su u Limi, u Peruu, u decembru 2014, na redovnom godišnjem samitu zemalja potpisnica UN Okvirne konvencije o klimatskim promenama potpisnica (United Nations Framework Convention on Climate Change, UNFCCC) postavljeni temelji za donošenje novog klimatskog protokola koji bi mogao biti usvojen u decembru na istom takvom samitu u Parizu.

Uporedo sa tim, u svetlu novog klimatskog sporazuma između SAD i Kine, koji je postignut zimom i unapređen poslednjih meseci, može se očekivati da će brojne zemlje krenuti putem smanjenja emisije CO₂. Tradicionalno zelena Evropa je sebi već postavila ambiciozan cilj da nivo emisija smanji za 40 odsto. Ideja da se to postigne je jednostavna - smanjivanjem spaljivanja fosilnih goriva, smanjuju se emisija CO₂ u atmosferu i njeno posledično zagrevanje. No, takve mere zahtevaju da se potpuno izmeni energetska sektor i da se pronađe alternativa. Zato odustajanje od fosilnih goriva nije jeftino, posebno u onim zemljama u kojima je poput Srbije ekonomija potpuno zavisna od fosilnih goriva.

Ako stvari posmatramo kroz prizmu "referendumske" pitanja, problem energetske politike nije samo centralan, već je ukorenjen i u lokalnim prilikama, a posebno po pitanju manjka podataka. "Energetsko siromaštvo i dalja degradacija životne sredine predstavljaju ozbiljne izazove za donosiocima odluka, kako na centralnom tako i na lokalnom nivou", navodi se u izveštaju "Transparentnost energetske odlučivanja na lokalnom nivou" Aleksandra Macure, koji su objavile Fondacija "Hajnrih Bel" i Boš, a koji analizira energetske prilike u lokalnim samoupravama. Ova, kao i brojne druge publikacije, ukazuje na značaj dostupnosti informacija. Nažalost, prema istraživanju koje je predstavljeno u ovoj publikaciji, svega 19 odsto opština prikuplja podatke o potrošnji energije u svojim objektima.

Srž borbe protiv globalnog zagrevanja leži u lokalnom pristupu. Sa jedne strane, to podrazumeva da opštine i lokalne samouprave, pa i pojedinačne države, unaprede svoju infrastrukturu kako bi se prilagodile klimatskim promenama. Sa druge, to znači da se

lokalno deluje i na planu uštede energije i smanjenja emisije CO₂. Na kraju krajeva, posledice će isključivo biti lokalne, ma kako fenomen bio globalan. Prema pomenutom Petom izveštaju IPCC, a kao što je mnogo puta rečeno i u ovom serijalu tekstova o posledicama klimatskih promena, globalno zagrevanje će u našem regionu pokrenuti učestalije i snažnije ekstremne nepogode. Onakve kakve su bile majske poplave. Da li biste se ipak, na kraju, odrekli uglja pred takvom stihijom?

Izvor; Vreme